

Ратошнюк Тетяна

к.е.н., старший науковий співробітник

Ратошнюк Віктор

к.с.-г.н, старший науковий співробітник

Інститут фізіології рослин і генетики НАН України
Київ, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВІДТВОРЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Останніми роками людство все частіше замислюється над наслідками свого втручання у природу. Екологічні проблеми стають усе гострішими і багатограннішими, набуваючи глобальних масштабів. Стає дедалі очевидним – життя наступних поколінь можливе лише у цілковитій гармонії з довкіллям, але починати будівництво шляху до цього необхідно вже сьогодні. Тому розвиток різних галузей народного господарства на сучасному етапі розглядається і оцінюється через призму екологічних проблем [1]. Особливо важливо це для сільськогосподарського виробництва, ефективність якого обумовлена, з одного боку, оптимальним поєднанням екологічних умов вирощування культурних рослин, а з іншого – мінімальним негативним впливом господарської діяльності на довкілля при вирощуванні цих рослин.

В наш час необхідно розробити стратегічні напрямки розвитку господарської діяльності, що забезпечать безконфліктну взаємодію людини і природи, основні обриси яких вже намітилися. Це всебічна екологізація виробництва, ресурсо- і енергозбереження, пошук нових нетрадиційних джерел енергії і ресурсів, максимальне залучення у господарський обіг вторинних ресурсів.

Аналіз вітчизняної літератури на природоохоронну тематику показує значну відмінність поглядів українських вчених та їх закордонних колег щодо шляхів вирішення екологічних проблем. У працях вітчизняних екологів основна увага зосереджується на констатації фактів загрозливої ситуації в довкіллі та переліку основних факторів, які негативно впливають на нього [2]. Проте надто обмаль публікацій, в яких пропонуються реальні шляхи зміни негативних тенденцій у відношенні людини з природою. У західних країнах мають місце дещо інші підходи до розв'язання екологічних проблем. Американські вчені, наприклад, формулюють роль сучасної науки у збереженні довкілля як таку, що «націлена допомогти нам контролювати наші власні дії у природі, щоб уникнути непоправних збитків. Тобто, наука про довкілля означає навчитися керувати собою».

Та все ж таки людина почала вчасно усвідомлювати, який небезпечний вплив на оточуюче нас навколишнє середовище вона здійснює, і тепер робиться все можливе для охорони і лікування довкілля.

Дані сучасної екологічної науки та результати виробничої діяльності призвели до усвідомлення чотирьох важливих факторів. Перший фактор – будь-який вид живого організму унікальний та неповторний. Знищення окремих видів рослин та тварин є непоправною втратою, збитки від якої в наш час навіть важко уявити, оскільки деякі види, що зникли або зникають, можуть нести поки що невідомі, але потенційно корисні для людини властивості.

Другий фактор – природні ресурси, що не так давно оцінювалися як невичерпні і

до того ж як безкоштовний дар природи, насправді виявилися вичерпними і такими, які можуть бути знищені. Сама ж якість ресурсів під впливом глобального антропогенезу отримала іншу оцінку.

Третій фактор – біосфера та складові її частини мають досить складну структуру та непрості закони функціонування. Штучне конструювання екосистем та самої біосфери – задача, що не під силу сучасній людині, та й, можливо, і для майбутнього людства. Більшість біосферних структур, як виявилось, мають не таку вже високу стійкість та пластичність. Зруйнувати їх людина може, але відновити, відтворити – поки що ні.

Четвертий і, мабуть, найбільш важливий фактор – усвідомлення сучасною людиною можливості свого виживання тільки в умовах збереження такого природного середовища, до якого вона адаптована як живий організм і як співучасник сучасних технологій.

Ці та багато інших факторів показують, що хоча людина й може жити, там, де вона захоче, вона все ж таки залишається частиною природи, а людство – частиною біосфери [3]. Повітря, воду та їжу сучасна людина отримує на 99% від природи, або ж спеціально вирощує чи виробляє, але ж таки знову, використовуючи природні ресурси.

Задачі сучасної екології різноманітні і складні [4; 5].

Основні напрямки екологічних досліджень включають:

- 1) виявлення основних типів екосистем та ландшафтних одиниць, оцінюючи особливості їх складу та функціонування, щорічну та багаторічну динаміку, що є основою для здійснення раціонального влаштування великих та малих територій;
- 2) розробка методів збору інформації та її аналізу й отримання інтегральних параметрів, що характеризують стан природного середовища в цілому;
- 3) надання оцінки рівню стійкості природного середовища та окремих екосистем щодо зовнішніх впливів, їх здатності повернення в початковий стан після тих чи інших змін та вироблення рекомендацій по їх збереженню;
- 4) розробка пропозиції щодо створення заповідних та охоронних територій;
- 5) обґрунтування пропозицій щодо розробки законодавства з питань експлуатації природних ресурсів та охорони природного середовища;
- 6) прогнозування на основі екологічних знань епідемій та епізоотій і проведення заходів щодо локалізації захворювань людини, тварин і рослин.

У широкому розумінні вихід зі стану екологічної кризи можливий тільки при вирішенні комплексу соціальних, економічних та технологічних проблем на основі екологічної конверсії виробництва, яке відкриває найбільш реальний шлях до загальної екологічної рівноваги. Екологічна рівновага – це баланс природних та антропогенних процесів, що забезпечує максимальний еколого-соціально-економічний ефект протягом необмеженого часу. Метою екологічної конверсії є досягнення екологічної рівноваги в регіональному, а, потім, і в глобальному масштабі.

Водночас, інтенсивність і характер агроекологічних проблем вимагає уваги саме до негативних сторін екологічної взаємодії. Для сталого, екологічно безпечного розвитку агропромислового виробництва необхідна зміна пріоритетів екологічної політики, що, у свою чергу, вимагає досконального інтегрального аналізу стану, тенденцій і особливостей розвитку, чинників ризику існування і функціонування

агроекосистем [6].

Список використаних джерел

1. Ратошнюк Т. М., Ратошнюк В. І. Основи екологізації агропромислового виробництва. *Екологія і природокористування в системі оптимізації відносин природи і суспільства : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. (6-7 березня 2014 р.)*. Тернопіль : Крок, 2014. С. 145-147.
2. Городній М. М., Шикула М. К., Гудков І. М. та ін. Агроекологія ; за ред. М.М. Городнього. Київ : Вища школа, 1993. 416 с.
3. Гонарук С.А. Регіональне природокористування. Львів : Світ, 1992. 336 с.
4. Запольський А. К., Салюк А. І. Основи екології ; за ред. К. М. Ситника. Київ : Вища школа, 2001. С. 306-335.
5. Злобін Ю. А. Основи екології. Київ : Лібра, 1998. 248 с.
6. Царенко О. М. Еколого-економічні проблеми розвитку агропромислового виробництва. Київ : Вища школа, 1998. 294 с.
7. Гаврилянчик Р. Ю. Порівняльний аналіз біотичних індексів якості води в системі екологічного моніторингу. *Наукове видання Запорізького національного університету «Актуальні питання біології, екології та хімії»*. 2009. № 2. С. 71-79.
8. Гаврилянчик Р.Ю., Плахтій Д.П. Екологічний моніторинг якості поверхневих вод за зміною видового складу вищої водної рослинності в умовах Подільського Придністер'я. *Навколишнє середовище і здоров'я людини : матеріали міжнародної наукової конференції*. Кам'янець-Подільський, 2008. С. 90-94.

Ciocarlan Nina

PhD in Biology, Associate Professor, senior scientific researcher
Department of Vegetal Resources, Botanical Garden (Institute)
Chisinau, Republic of Moldova

RESEARCH AND CONSERVATION OF WILD MEDICINAL PLANT RESOURCES IN THE BOTANICAL GARDEN (REPUBLIC OF MOLDOVA)

Sustainable use of medicinal and aromatic plants (MAPs) can be achieved by promoting the cultivation of wild plants in suitable environments. Nowadays, this aspect takes on special importance because it allows to use wild useful plants in a more rational manner and to enrich the cultivated flora with new valuable species. Cultivation of MAPs, especially those with high economic value is also the process of creating new dimensions in the field of agriculture, acquiring various methods of assessing the spontaneous flora for industrial utilization. In this context research programs on MAPs conducted by Botanical gardens are of great importance not only for improvement of their cultivation process, but also for the conservation and restoring their genetic recourses in natural habitats [1].

In order to safeguard gene pool of autochthonous MAPs, in the last decade 114 species